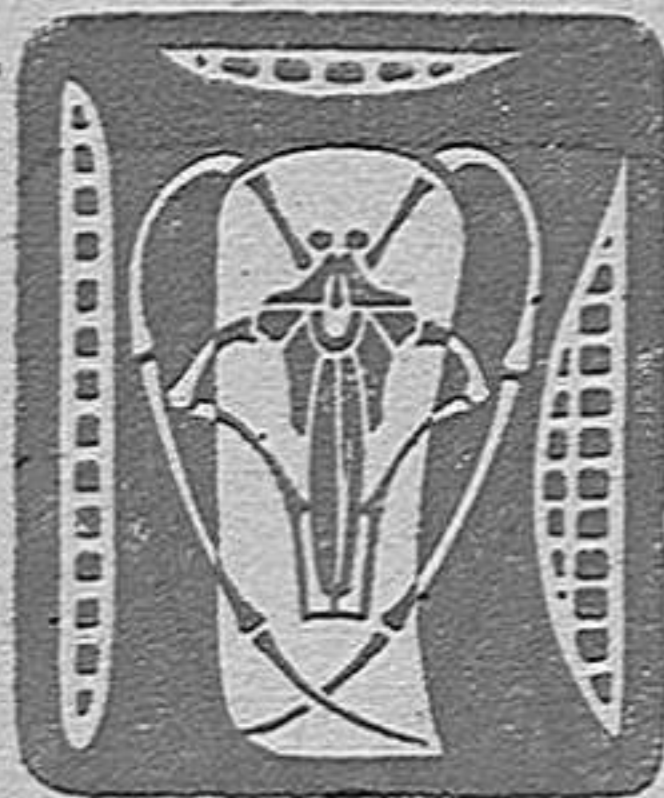

Sumari — Prudenci Bertrana, Carles Rahola - **Nàufrees** (capítol de novela), Prudenci Bertrana - **La Fè**, Joan Puig y Ferrer - **Nupcial**, Xavier Monsalvatje - **Desvetllament**, Carme Karr - **Lectures**, Salvador Albert - **Cròniques repentistes**, Joan Pi - **La Gran Victòria**, Francesc Irla - **Del Suburbi**, Miquel de Palol - **Revistes** - **Garba**.

Prudenci Bertrana

o parlo d' en Bertrana, *are*, perquè ha triomfat. Triomfà, *en mi*, ja fa molt temps. No es pas l' actualitat, doncs, que 'm fa escriure aquestes paraules. Y no soc jo, no som nosaltres d' aquells qui sols després d' una revelació esclatanta creuen en un home. En Bertrana se m' ha anat revelant lentament y silenciosament. Molt avans de que fos una mica conegut —ho dic am cert orgull íntim— jo ja 'l coneixia. Fa sis ó set anys qu' un dia, acàs en son taller, acàs en un camí, acàs en un cafè, —lo més probable es que fos en els *nívols*— jo diguí una paraula y ell un altre y desseguida varem comprendre que nostre encontre podia esser *profitós* pera amdós. Desd' allavors jo he assistit a la gestació dolorosa de les obres del rellevant literat. La primera intuïció qu' ell ha tingut d' un assumpte, l' observació del mateix, la meditació creadora, l' angoixa de lo informat, l' anhel d' emprendre un treball d' extensió, l' afany tormentós de naturalitat y fidelitat, l' amor a la harmonia de la frase... tot

això ell m' ho ha dit a mí potser primer que a ningú. Com no havia jo de saber les qualitats qu' atresora en Bertrana, la exquisitat del seu gust, la honradesa del seu temperament d' artista, tot lo que fa que la seva personalitat de tal sia forta y alta? No necessitava jo qu' emponents mestres de les lletres catalanes donessin la consagració de novelista al meu amic. Però, desgraciadament, a la multitud, y compto entre ella a molts qu' escriuen versos, li cal lo *plàstic* y lo llampant pera donarse per satisfeta; es simplista y no més creu lo que pot tocar am ses propies mans. Per això 'ls títols y els honors oficials, fins y esser considerats ridícols y sense valor per la majoria de la gent, estàn encare en circulació. Som molt primitius y necessitem qu' un home 'ns mostri el braó del seu cor portant el pit plè de creus, y pera creure en el talent d' un home hem de veureli un botonet al trau de la solapa. Ay de l' escriptor qui al frontispici d' un seu llibre no pot inscriurehi: «De l' Academia tal!» Ay de l' infelís qui en ses tarjes, no pot ni tant sols posarhi un: «Membre del Comitè B!» Ay del pobre home qu' al morir no puga lluir la darrera vanitat d' uns quants títols en la seva esquila mortuoria!

En Bertrana ha passat desapercbut per molts, yestic segur qu' encare avuy alguns d' ells, davant del triomf, somriuràn enigmàticament. Ah, jo 'ls conec els del somriure buid,

eis de la brometa verinosa, aquells qu' incapassos de construir volen destruir am la llur rialleta inofensiva pera 'ls forts. Per ells una vegada he dit: «encare son una realitat *pera mi* els imbècils y els malvats.»

***

L' autor de *Náufrecs* feu ses primeres armes literaries escriguent quadrets en prosa d' un vigor naturalista qu' acusa, a l' ensemps que l' observador infadigable y profón de les coses, l' enamorat del realisme balzaccià y de les creacions dels mestres de Medan. Recordo *Pagesívola*, *La guineu y Tart!* que tenen la consistencia fatal de les coses dolorosament viscudes. Hi ha en aquestes narracions, riquesa de detalls no recercats que donen la realitat total d' un ambient y dels personatjes que s' hi mouen; y sentiment del paisatge, qu' es sempre esplèndit, lluminós, calent, com solen descriurel els literats pintors, fets a la recerca del misteris dels colors y de les matisacions de la llum. En Bertrana es un *evocador* de montanyes, de prades, de llunyanies blaves, de boscos remorejants sota cels silenciosos. Escriu am colors, com els Goncourt y com el nostre Russinyol.

Recordo també d' en Bertrana algunes balades plenes de tendresa, com *Dos agonies*, en les quals s' hi nota una barreja de bonesa y ironia que donen el caràcter d' un home serenament desconsolat, qu' ha assolit l' altesa d' un pessimisme suau, propi del qu' ha vensut el seu dolor, però que de la gran lluita interior que li ha donat fortessa y saviesa, n' ha servat una contracció a la boca, un somriure que 'lfa terrible, y unes arrugues al front que diu inquietut.

No vull deixar de citar d' entre lo que podria dirne contes balades d' en Bertrana, aquella visió de reys, en la qual darrera de l' artista que tan sugestivament descriu els carrers de la nostra ciutat, am l' «exèrcit de feblesa» cridant l' esperansa, hi ha l' home qu' ha estat anhelant vora 'l llit dels petits malalts y qu' ha plorat presenciant agonies dolces d' animetes blanques. Ah, qu' es hermosa, després de fernos assistir a l' espectacle de la riuada de fanals en la nit de Reys vibranta de somnis d' infants,

la descripció dels interiors, les cambres tristes, el bleixar inquietant dels petits essers que també van a esperar als Reys, —*hi van els que no hi van*— per caminets blavosos, acompanyats de l' esguart infinit de les mares desolades.... Jo no 'm penso pas qu' en Bertrana torni a escriure res tan emocionant y tan acabat com aquesta pàgina qu' es una oració....

En Bertrana novelista té ja escrites quatre produccions.

La primera es *Violeta*, que no s' ha publicat. Fa una novela de tons romàntic, que no per esser un assaig deixa de tenir qualitats. Si no hi ha en ella forsa de descripció, y la tragedia de la protagonista qu' un dia 's suïcida encenent un braser vora 'l seu llit de verge sense bellesa-es desenrotlla com en les noveles sentimentals, la obra pera mi es un dato que hauria de tenir en compte si em proposés fer un estudi complet d' en Bertrana.

Ve *Josafat*, qu' es l' obra d' un escriptor que 's llensa ardit al camp de les lletres. Es un geste de sobirania. L' escenari es inmens y tenebrós: la Catedral gòtica; l' assumpte delicat, esca-brós, difícilíssim d' empendre sense accentuar la cruesa de tons, falsejant la veritat: se tracta dels amors d' un campaner, qu' ha vingut dels camps a la ciutat, portant al seu cau tota la feresa de mascle acumulada en plena natura, que reb la visita de una cortisana folla, d' una he-taira morbosa dels nostres temps, frissonanta de monstruosos desitjos, de sensacions d' amor y de mort, que fa pecar an en Josafat y el porta al crim...

Digueume si a devant d' això el més valent no s' estremeix y no reula. No pas en Bertrana, qu' un cop en possessió de la idea de la novela estudià 'l lloc en que tenia que desenrotllarse. analisà honradament el caràcter del campaner y de la bagassa, y en surtí victoriós: la seva creació s' alsa ferma com l' esglesia de Santa Maria que descriu, y els udols bestials del luxuriós Josafat y les estridencies de la infame viciosa que l' atrau am sos ulls verts, son quelcòm perdurable sota les campanades tètriques.

No obstant, *Josafat* no es pas una novela harmoniosa, escrita per un geni serè. Quan un

l' ha acabada de llegir necessita anarsen a correr per les planes assoleiades ó pels camins plens de rialles de noyes de galtes vermelles, de pit pantejant, de flancs d' on la vida esclatarà un jorn abundosa, que vos conviden amb un geste senzill a beure la frescal aigua de llur àmfora, mentres la pau bíblica de la tarde estén el seu mantell de silenci sobre 'ls camps en gestació.

La *Margarideta* es l'idili trist d'una geperuda enamorada, qu' es dispesera de trevalla-dors del tren. En Bertrana també treu extraordinari partit del contrast en aquesta novela. D' un costat la Margarideta, menuda, feynera, bondadosa; de l' altre 'ls maquinistes y fogonaires corpulents, bronzejats pel foc de la locomotora, enfortits pels vents de tempesta qu' esbullen llurs cabelleres encrespades, fentlos quasi mitològics, hèroes del dever, qu' es tal com la esguerrada 'ls veu, venerantlos, admirantlos, amb una tendresa de mare. Però advé la tragedia ferroviaria y a casa la Margarideta hi porten an en Cristus, el maquinista àcrata, greument ferit. L' amor naix en el pobre cor de la geperuda, que mort de gelos inconfessats.... Aquesta dolsa tragedia es d' un mestre en l' observació y en l' estil; les descripcions son ràpides y justes, y els personatjes encaixen perfectament en aquell ample marc. Tot viu d'una realitat poetisada am trets forts: l' estació del tren, l' organisació de la linia, aquell camí d' acer que la Margarideta veu entendrida desde la seva finestra y que porta a sos simpàtics hostes, de cor rublert d' odi per l' organisació *burgesa*, de cor dòcil y infantívol per ella, enllà d' enllà vers l' infinit. El quadro té una amplitut èpica. Pera mi en Bertrana ha demostrat am la *Margarideta* que no li manquen aptituts pera escriure aqueix genre de noveles qu' abressen grans conjunts, donant tota la visió d' un poble o d' un estament social, personificant un moment històric. Aqueix genre de novela, que representa ben bé lo que 'ls antics poemes, la novela-epopeya, en la qual han sobressurtit Emile Zola, Paul Adam y Anatole France, té comptats conreudors entre nosaltres: jo no més recordo *Desilusió* d' en Massó

y Torrents y *Revolta* d' en Pous y Pagès. No cal dir la necessitat de que's conreui més, y am l' esperança que remarco qu' un novelista que tracta sobiranament lo idílic y lo passional, té qualitats pera ferla.

Y ve *Nàufrecs*: En el fons el conflicte d' aquesta novela es el mateix de sempre: la tragedia de l' amor: a *Violeta* l' amor ignorat; a *Josafat*, l' amor criminal, sacrílec; a *Tart*, l' amor que quan arriba l' hora de gaudirlo ja ha mort, tragedia vulgar: —un estudiant està llarc temps separat de la seva aymia: s' adoraren de petits; s' escriuen diariament; però 'ls anys passen y la juvenesa fuig; vé l' instant de l' unió: les caricies somniades son sense esperitualitat: els esposos no 's *coneixen*: el llit de nuvis que deuria esser un verger de joya té fredors de tomba y es en veritat la tomba ont entre afalacs xorcs queda enterrat per sempre més l' amor— a *Nàufrecs*, l' amor impossible d' un sacerdot per la seva cosina.... Quan escriureu, Bertrana, el poema de l' amor triomfant, l' abraçada estreta y feconda de dos essers que passant per sobre de tot, magnificats per la passió, forts pera satisferla, devenen creadors?

Nàufrecs està escrita am placidesa, però l' espectacle de la miseria humana hi es descrit gairebé d' un modo tant punyent com en les altres noveles d' en Bertrana. Poques pàgines de tanta fermesa s' han escrit en llengua catalana com les del capítol de la nit de l' amor, que publicuèm en aquet número, y aquella descripció de l' envelat de poble, aon va 'l capellà disfressat d' *home* pera gaudir morbosament contemplant a la seva cosina, rebregada pels balladors.

El fàstic y la compassió qu' inspira Mossèn Joaquím, demostren la forta humanitat qu' en ell batega. En el darrer capítol, on s' hi descriu l' ermita a la qual el capellà y sa germana s' en han anat, hi ha una desolació somorta qu' esgarrifa, y per la seva sobrietat y forsa descriptiva recorda 'l segón capítol de la definitiva novela *Solitud* de Víctor Catalá.

En parlaria llargament de la novela *Nàufrecs*, la impressió de la qual servo fonda. Ho

faré jo ó un altre amic quan la dongui a llum
El Poble Catalá.

En resúm: en Bertrana es un prosista delicat y vigorós; un novelista que té *dret* a figurar entre 'ls primers de Catalunya; un bon observador y un ironista humà, que ho es més per la experiència de la vida que per la comunicació amb els llibres; y per sobre de tot aixó un caminant que s'encanta am les lluissors dels camps y el verd dels arbres qu' escolten meditabons la remor del riu; am la blancor dels poblats y el blau profón de les montanyes llunyanes; y sab esguardar amb ulls humitejats la estrella que al capvespre, en la immensa blavor misteriosa, lluu pera 'ls poetes y 'ls enamorats; — un caminant que quan per la seva vía de solitari es trova amb un home y un gos té per tots dos una mirada bondadosa...

CARLES RAHOLA

Nanfres

Capítol de la novela premiada en el Concurs d'
El Poble Catalá.

ra la nit de San Joan. Lo més granat de la vila y 'ls forasters que hi estiuejaven tenien la costum d' anar a veure les fogueres carretera enllà, al mitj de la plana, desde ont es descobria un ample oritzó.

Aquell tros de ruta alterosa, cuberta de *plátanos*, esdevenia un agradable passeig. La gent caminava amunt y avall sense allunyar-se gaire de l' espai enllumenat per uns quants fanalets de colors que penjaven de les branques.

La Celia, que cada dia aprofitava més les ocasions de veurer y ser vista, se n' hi era anada en companyia de l' Adela y dels pares d' aquesta.

Mossèn Joaquim també hi era; havia seguit a sa cosina, car ell, tan resignat, prudent y comedit mentres Celia restava a casa, esdevenia

frisós, imprudent y exaltat sempre qu' ella es posava en contacte am les gentades.

Y Mossèn Joaquim, apartant-se dels passejants, seguia la cuneta darrera les soques dels arbres. Allí, gairebé sense destorps seguia, son espionatge que amenisava amb un dels seus acostumats soliloquis.

Colles de jovenets amb ermilles blanques passaven aixordant am la buidor de llur conversa. Tots ells podien galantejar a Celia, tots podien aproparshi y parlarli d' amor, tots podien mirarla intensament, descaradament. Pressentia que aixó anava a realisarse ben prompte.

Era tant gentil! donaria tanta felicitat am sos ulls negres, am sos ditets travinells, amb el vellut de ses galtones y am la pell moreneta de sa gorja esplendorosa!

Y la mirava passar inmensament cobejable, del bras de sa amiga, onejant indolenta sos flancs virginals, torsant el caparró pera mirar les coses, presentant d' escors son perfil apassionat, am la boca coralina un xic overta, tota ella amarada de la llum somniosa dels fanals de paper.

Mentrestant els focs enrogien les masies properes; llurs flames esbullades y guspirejantes llangotejaven entre la negror de l' entorn. El rostolls groguejaven y l' herba dels marges prenia un tó de vert tendríssim, humid, apoteòsic.

La cara pàlida de la lluna, que la rojor de les flames feia semblar més esblaimada, anava alsinant-se al mitj d' un cercle de llum nimbosa, moradencia, freda; a sota, esbarriats y inmòvils, brillaven com pics vermellosos els foguerons dels casals y les ermites.

Mossèn Joaquim, que veia passar els homes indiferents pel costat de Celia, anava assereyant-se. Un encant indefinible s' ensenyoria poc a poc de son esperit. El murmuri del regueró que corria a sos peus, la cridoria de la mainada, l' espatec dels coets, el cel estrellat y un baf de joia que, encensava l' ambient, tot contribuía a desencaboriarlo.

En un erm proper unes quantes mosses sardanejaven a l' entorn d' unes faixines abranda-

des. Ell les veia com en el quadro d' en Bre-
tón altes y fermes, les trénes caragolades so-
bre la nuca suada y musculosa; la poderosa
espatlla mal tapada per la groixuda camisa que
el vertiginós moviment de la dansa afluixaba;
els peus grossos botint sobre l' erva; les faldilles
voleiantes entortalligades a la cama elàstica
y potentia que am son empenta bestial feia
trontollar els pits de granet y les anques pode-
roses de deeses selvatjes.

Entre aqueixes visions d' amor vital y crea-
dor veia passar y repassar a Celia, sempre
ideal, hermojada per un no sé què manyagoy
y acaroador que surava com encens per de-
munt de sa delicada figureta.

Y ell la seguía am la mirada, sempre amagat
a l' ombra.

Poc a poc la gent va aclarirse, els fanalets
s' apagaven y la lluna traspasant les fulles
dels arbres clapejava la pols de la carretera
am sa llum fosforejanta.

El sacerdot havia deixat la cuneta y al arri-
bar a l' ultim fanal, al dar la volta, es trobaren
tu per tu am Celia. L' un enfront de l' altre
gairebé parlaren a l' hora.

—Ola!

—Tu per aquí?

Celia li fità sos ulls fermament, amb una me-
na de serietat encuriosada; après ses nines s'
endolsiren, quelcòm infantívol y commós brillà
en llur fons avellutat y, breu y despòtica—
Acompanyens—digué—tombant en rodó, po-
santse al costat del sacerdot sense admetre dis-
culpa ni esperar resposta.

Mossèn Joaquím caminava plè d' una inten-
sa emoció; la mirada de Celia, qu' ell havia
sentit demunt son rostre am la suavitat d' una
caricia, era nova, mai l' havia fruïda, y 'l to de
veu baixet y enèrgic amb el qual li havia manat
seguir-la, semblava expressar més bé un desitj
intens que un capritxo fútil.

Celia explicava que havien perdut als pares
de la Adela entre la gentada.

Les dues amigues discutiren.

—Què t' hi jugues que 'ls trobarem a casa?
L' altra ho negava.

La conversa sonava a cent llegües lluny

del sacerdot. Ell saborejava l' encant de sen-
tir-se al costat de sa cosina en plè passeig, sota
el toldo de fulles per on traspuava la vagaro-
sa claror de l' astre romàntic.

La gatzara de la nit de San Joan continua-
va; els nois descalços y coberts de filagarses
saltaven per sobre les brases dels focs apa-
gats; les nenes en les eres xisclaven y 's perse-
guien; algun qu' altre petart esclatava enlaire
despertant el ressó del llac adormit y de tots
indrets arribaven murmuris de festa d' amor,
de joia y esperansa.

Mossèn Joaquím sentia naixer roses en son
cor, respirant delitosament les petites ratxes de
marinada que portaven flaires d' herba seca,
de fum y de vidiella.

Al arribar a la plassa vegeren un grupo en-
front de la drogueria. Els esperaven. Hi hagué
esclamacions, preguntes y respostes y 'l pare
de la Adela remercià a Mossèn Joaquím com
si acabés de salvar a sa filla d' un perill inmi-
nent.

—Jo l' he cridat;—feu Celia—ell era incapàs
de semblant amabilitat. Tots rigueren.

El sacerdot s' escusà.

—No sabia qu' estiguessin perdudes; em cre-
ya felshi nosa.

Y no s' apartava de Celia, joiós solsament de
sentir com son manteu fregava les faldilles de
la verge.

D' un angle de la plassa n' eixí un coet xiu-
lador qu' esclatà en llum intensa. El sacerdot,
que hi estava d' esquenes, notà en son bras el
contacte de la ma de Celia que l' estirava fami-
liarment.

—Mira, mira.... Plovièn estels de tots colors
que il·luminaven els frontis de les cases.

Mossèn Joaquím, en lloc de mirar enlaire,
mirà 'l rostre de Celia y al mitj d' aquells res-
plandors apoteòsics, devant de tota la gent s'
ajuntaren llurs esguarts. En el de sa cosina el
sacerdot hi cregué veure la mateixa dolcesa,
la mateixa afelpada suavitat que l' acaroonava
tímidament, com avans...

***

Mossèn Joaquím y la Lena soparen silencio-
sament un enfront de l' altre. El sacerdot som-

reia y sa germana somreia de veurel somriure. Pel balcó obert entraven perfums del jardí y una papellona blanca revolava a l'entorn de la tulipa del quinquè. La Lena, am la ma enlaire armada del devantal, volgué estamordirla y ell va aturarla amb un gest solemniament pietós.

En havent sopat ell eixí al balcó. La nit era clara y pura; del lluny venien frisaments d'amor; en les transparencies de l'espai el sacerdot creia veurehipassar ànimes enamorades qu'acudien a cites misterioses, que s'abrassaven sense luxuria y defallien sense impuresa. Y ell també deixava que la seva s'enlayrés y enllà, ben amunt, entre la polsina de lluna que aclaría l'espai, cridava a la de Celia, y la de Celia, dolsa, sumisa, dominada per sa companya de tants anys, atreta irresistiblement per la forsa d'aquella idealitat refinada, compareixia amantenta, jurantli una constancia eterna, un silenci etern, un segret etern.

Que bo era pensar en l'amor en aital nit! El mateix Deu tenia qu'esser indulgent; s'endevinava son mtij riure bondadós en la diafanitat del cel, en la puresa de l'ambient, en la pau de les coses.

»L'estimo am tota l'ànima! repetía am tota sa energia apassionada. »L'he estimada sempre! Còm he comès la tossuderia de negarmho a mi mateix tan de temps? Si estic amarat d'ella! Si he passat anys enters pensant amb ella, a totes hores! Si la sé de memoria!» Recordà petits detalls: una enveja qu'ella tenia en el palmell de la ma, entre 'l dit anular y 'l del mitj; la dent un xic torta y un xic encaballada qu'estargia en sos llavis l'etern somriure desdenyós; la polpa de la orelleta esquisidament rosada, amb el foradet un xic esqueixat; les ungles planes, clapejades de *mentides* y una petita senyal recort d'una antiga entramaliadura vermelejant en la tersa convexitat del front, vora 'l cabell.

Desmaiava d'adoració.

Ja era tart. La Lena feia estona que debía esser en sa cambra, més el sacerdot restava en el balconet esperant quelcòm. No res fixo ni imaginat, però aquella nit santa li semblava que

no podia transcorre am la vulgar senzillesa de les altres.

De sobte 'l piano de Celia sonà, sonà am cert esllanguiment de prometensa.

Ell, plè d'un presentiment de benauransa, seguí esperant.

Oh nit venturosa! Oh imperativa atracció del desitj! El piano enmudí y Celia apareguéen el marc de la finestra de sa cambra. Aprés, amb un petit saltiró de cabreta, brincà al jardí.

Corprès d'una curiositat tendríssima, el sacerdot contingué 'l respir. Tot ell tremolava.

La lluna, fregant d'escallimpantes la teulada de la casa, projectava un poderós batiment, Els cimals dels arbres sols verdejaven y abaix hi flotava una penombra espessa. Celia vagaba entre aquell misteri, fent carriquejar la sorra dels camins.

Del lluny arribaven les canturies y 'l brugit de la gent que surtien a celebrar la nit de San Joan a llur manera.

Ara contrastava la quietut del jardí y de tota la casa amb el deixondiment de la vila que bullia allà darrera com un eixàm inquiet.

A Mossèn Joaquim la fas se li tornà afinada; una boja esperansa 'l feia agonitzar.

Procurava seguir la taca blanca y esfumada de Celia entre 'l teixit del brancatje. Y la taca s'aquietà apriop d'una gran mata de xeringuilla coberta de flors y s'oi 'l feble cruixir d'un branquilló al trencarse, y 'l revolar d'un rusinyol que fugia.

Allò degué divertir a la verge que s'posà a remoure altres plantes y a trencar altres branquillons.

Poc a poc, del fons de la vaga y poètica penombra s'en aixecà 'l perfum suavíssim de les flors inquietades. Celia, com una fada, avensava rødejada d'encens, sentint demunt sa testa l'esbojerrat vibrar d'ales fugitives. Y flairava les flors cullertes mentres sos dits distretament arreballaven els pètals amb una somniosa crudeltat.

En el campanar de la vila sonaren dotze hores. El remoreig de festa cessava y una calma profunda s'estenia sobre 'ls horts, convidant a xiuxiejar amoretetes y a cercar el misteri com-

placent de les frondes pera besarse en silenci.

Sota mateix del balconet unà gronxa de lona feia pensar en la voluptat de condormirse sota el cel rutilant, entre la penombra aromosa del jardí...

Y Celia 's deixà caure en aquella cadira amb una suprema lassitut. Amb el colze dret apoiat en el bras de la gronxa y 'l cap en el palmell de la ma, restà una estoneta bressant-se ella mateixa am sos peuetz minúscols que feien cruixir les sabatetes xarolades.

Aprés la verge degué condormirse, car son bressar anà fentse més dèbil fins que cessà del tot.

La nit era xafogosa; un nuvolet entrenyina a la lluna, mentres una orquesta llunyana preludiava un vals d' enervadora cadencia.

Mossèn Joaquím, abocat en son mirador, apunt de sanglotar d' ilusió, bevia 'l respir de Celia. Estranyes idees s' ensenyorien d' ell; es considerava com un aimant ideal gosant de la primera nit de son castíssim nuviatge. Y feia esforços pera que son esperit gravités sobre la verge dormida y esperava 'l feble gemec am que ella tenia que rebre l' abràs inmaterial y formidable.

Oh pacte sublim y tàcit de dos voluntats severes! Per què les nits de llurs vides no tenien que ser fruïdes aixís, en la foscor d' un jardí florit, sentint el pantejar de tots els amors misteriosos, sota un tàlem d' estrelles, protegits per la nit y pel silenci?

Ah Celia, Celia! Que insípides havien sigut fins are llurs existencies!

Y barbotejava infantils tendreses, sublimes nimietats, bones pera esser dites amb el cap reposant en la dolsa buidor d' una falda, els llavis destorbats per la presió d' unes mans comoses, amarantse en el mirar indulgent d' unes nines térboles de rubor y melangia.

L' anyoransa d' aitals realitats debía forso, sament sentirla el sacerdot, perquè calculava l' altura del balconet y la probable rebuda que li faria Celia.

Aprés pensà que mai de la vida fora atrevit pera traspasar la curta distancia que 'l separava de Celia.

En tenia prou am saber qu' ella deixava contemplarse; en tenia prou amb endevinar ses belleses anegantse en les blavoses profunditats del jardí; li plavia encare veureles plenes de vaguetat, més subtils, més aplomissolades, com una abstracció.

Per ses venes serpejava un verí quintessenciat y 's rendia sense desesper, incondicionalment, per sempre.

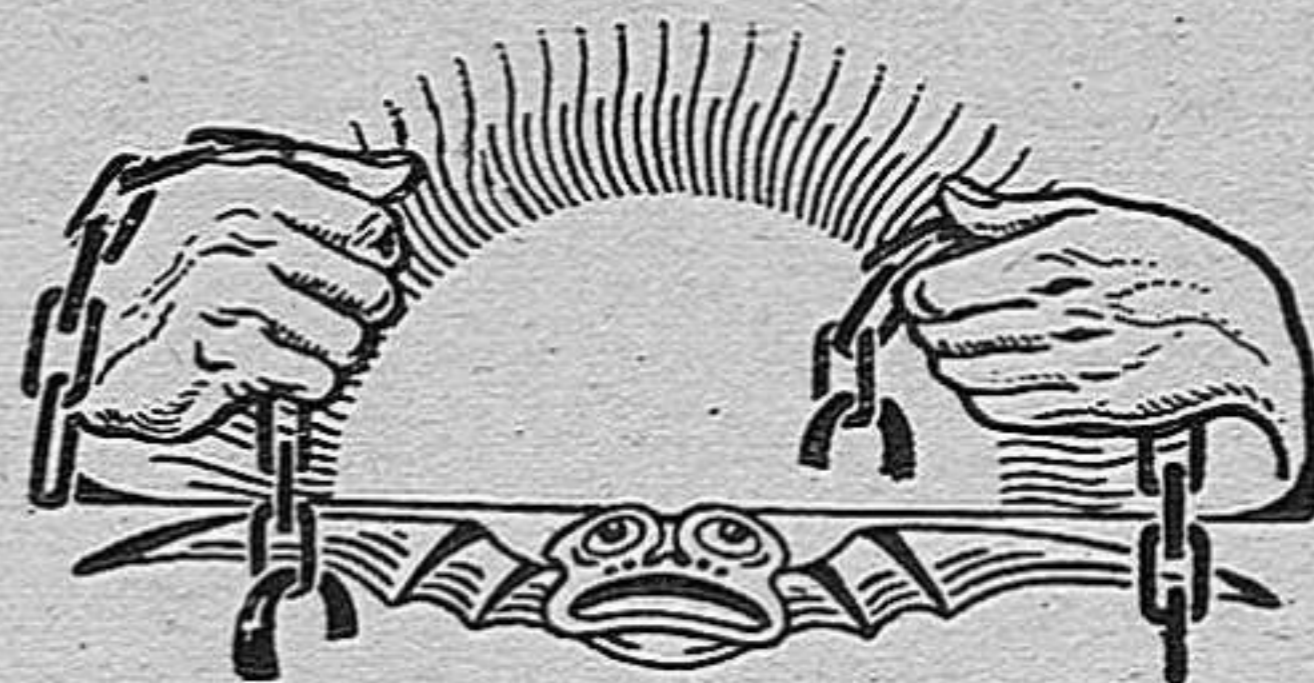
De sobte Celia feu una estremitut; amb els dits tregué la son de les parpelles, mirà a l' entorn, redressà son cosset divinal y talment com les flors inquietades el cos de la verge llessà son perfum. Aprés enlairà 'ls brassos esbossant un estirament. Fou un abràs de comiat a l' ambient amorosit d' aquella nit santa. Mossèn Joaquím el sentí que l' endogalava fent li eixir de sa gorja una invocació ferventa, l' única paraula que resumia sa vida:—¡Celia! Celia!!...

La verge, aprop de la finestra de sa cambra, am la ma apoiada en l' ampit pera saltar a dintre, oí aquella veu enfarfegada y angoixosa com el crit desesperat d' un nàufrec y restà erta, compresa, anorreada de revelació, però no 's girà ni feu el més petit gest de sorpresa.

Com, avans amb un lleu saltiró de cabreta, entrà en sa cambra y l' encant s' esvai.

En el recó més fosc del jardinet una lluern fosforejava; la gronxa seguia bressant am l' impuls rebut al aixecarse Celia, y Mossèn Joaquím, vestit, plè de desengany, caigué plorós sobre son llit monacal.

PRUDENCI BERTRANA

La Fè

Habitació de Joan Fort en els baixos d' una casa, als afores de la ciutat. Joan, alt, magre, amb ulls profonds, cansats per les vetlles, vestit amb una brusa, s'està sol, dret davant d' un fogó ont hi ha una marmita de ferro. Se creua de brassos davant del foc o consulta unes fórmules escrites per la seva mà. De sobte se sent obrir la porta y entra Estela.

ESTELA

Bon dia, Joan.

JOAN

Salut, amiga.

ESTELA

Còm va això?

JOAN

Caldrà que vetlli tota la nit...

ESTELA

On son els teus companys?

JOAN

L' un ha sortit de bon matí; té sa mare malalta que ha demanat per ell. La bona vella 's deu sentir la mort aprop y no s' en vol anar sense pendre comiat del seu fill.

ESTELA

Veus? a l' hora de la mort tot se perdona.

JOAN

Si la meva mare hagués sigut tan crudel am mi, no sé lo que faria...

ESTELA

Lo mateix qu' ell.

JOAN

Y l' altre prou feina té am la vaga que ha esclatat aquesta setmana.

ESTELA

Potser no 'n compareixerà cap...

JOAN

No ho crec. Jo no he sortit en tot el dia.

ESTELA

Sempre vetllant això?

JOAN

No ho puc deixar. Es avui el ters dia y el foc no ha parat un instant. Aquesta vegada no fallarà!

ESTELA

Qui sap!

JOAN

No tens confiança am mi, Estela?

ESTELA

Tota.

JOAN

Doncs aquesta vegada no fallarà! T' ho diu en Joan Fort!

ESTELA

Si 't pots fer amo d' aquet secret...

JOAN

Ho seré.

ESTELA

Tindràs a les teves mans la forsa més gran.

JOAN

Un poder com el que tenen els reys amb els seus exèrcits!

ESTELA

No hi haurà ningú com tu. Aleshores que bé t' escaurà el nom de Joan Fort!

JOAN

Què 'm fa! No ho faig per orgull.

ESTELA

Ja ho sé.

JOAN

Creus tu que les coses més grans, aquelles que maravellen amb el seu prodigi, se fan per orgull?

ESTELA

No.

JOAN

Se fan per necessitat, per obligació!... Hi ha, en certs moments, una forsa que pesa sobre la voluntat de l' home y li diu: has de fer això. Y l' home ho fa.

ESTELA

Ho crec, Joan.

JOAN

Y això es tot lo que jo faig, obeir aquesta forsa!... Ella m' ha escullit a mi com a instrument seu, y aquest es el meu mèrit y 'l meu orgull.

ESTELA

Perquè la teva fè es molt gran.

JOAN

Podia haver escullit un altre y m' ha preferit a mi. Això sí qu' es digne d' orgull! Aquesta veu m' ha dit: Joan Fort, en lo pregón del misteri, en lo desconegut hi ha un poder

que tu has de treure a llum, un poder que 't farà home per demunt dels reis y de tots els poders constituïts!

ESTELA

Si aquet somni s' arribés a realisar!

JOAN

No es cap somni, Estela. Es una veritat avui coneguda per mi tot sol, demà potser de molts altres.

ESTELA

Y què, juna vegada siguis amo del secret el donaràs a coneixer als altres?

JOAN

Sí; la naturalesa no crea res pera un home sol, ni l' home creador es amo absolut de la seva obra. Tot se dèu als altres!

ESTELA

Y no tens por que 'ls homes te fassin mal?

JOAN

Mal? Per què?

ESTELA

Perquè 't veuràn més gloriós qu' ells.

JOAN

No veus que 'l meu poder servirà per ells mateixos?

ESTELA

Hum! Joan...

JOAN

De totes maneres el resultat del meu invent, comprens?... el resultat material, la forsa exorbitant y monstruosa, d' aquet secret que fumeja aquí, esperant l' hora de revelar-se als meus ulls, això no ho posaré a les mans de ningú, jo no tinc encare prou confiança en els homes.

ESTELA

Doncs què penses fer?

JOAN

Quan això sigui un fet la bona nova s' extindrà per la terra com la flama per un regueró de pólvora. Tu no saps com per demunt dels imperis, a través de les fronteres, el pobre que desitja lliberarse se dona la ma amb una estreta de germanor! Y are, el veus el fi de la meva obra? Qu' aquesta encaixada no sigui may més estèril...

ESTELA

Y quan llunyà no es tot això!

JOAN

Ningú ho sap. Potser tot dependeix de la forsa que 's crea devant nostre. Tu creus que si jo arribo a fer a l' home fort y terrible com un element, incombustible y destructor quan sigui necessari, trigarà molt l' adveniment de la justícia?

ESTELA

Aixís y tot. Si l' home brutal s'apodera del teu secret encare 's retardarà 'l bell adveniment...

JOAN

Es que primer els esperits han d' estar ben preparats per anar a la lluita y aquesta es l' obra dels meus companys.

ESTELA

No tots senten com tu la fè de l' hèroe.

JOAN

Qu' ells diguin al poble, una vegada jo sigui amo del meu secret: hi ha una forsa pera vosaltres, esclaus, desheretats de la vida, una forsa que us farà prou poderosos pera lluitar amb els exèrcits de tot el món...

ESTELA

El poble no us escoltarà, se l' ha enganyat masses vegades...

JOAN

Es cert, més...

ESTELA

Y molt sovint perquè també s' han enganyat els mateixos que han volgut conduir-lo.

JOAN

Ah! Es funest que l' home s' enganyi a sí mateix!

ESTELA

Y qui 't diu, Joan, si tu, malgrat la teva confiança...

JOAN

Què vols dir?

ESTELA

Malgrat la teva confiança... si no t' enganyes a tu mateix...

JOAN

Estela! Fa un instant m' has dit que creyes am mi!

ESTELA

Sí... no t' havia d' haver enganyat... es un projecte tan gran el que tu mantens aquí!...

JOAN

Sí, molt gran, grandíós!...

ESTELA

Inmens, inabarcable!... Joan, me fas l' efecte d' un iluminat, d' un d' aquells grans sants que 's deixaven martiritzar per la fè en el Crist y am tot anaven errats...

JOAN

Errat! Vetaquí la paraula que surt de tots els esperits febles davant del gran home! Errat!... Y 'm mires am compassió com saben fer les dònnes!

ESTELA

Joan! Joan! Jo t' he parlat am tot el meu cor! També puc esser jo la que va errada. De totes maneres t' estimo per demunt de totes les coses, Joan! La teva mirada freda 'm glaça les sangs! Joan! no 'm deixis! Crec am tu!

JOAN

No es cert; ja has dubtat.

ESTELA

Qui 's pot lliurar del dubte una vegada?

JOAN

Dubtar es no creure!

ESTELA

Per pietat, Joan! Soc teva! No 'm deixis!...

Esclata la marmita. L' habitació s' ompla de fum. Estela cau ferida de mort.

ESTELA

Moro, Joan!

JOAN

Maledicció! Còm ha sigut?

ESTELA

Moro am tu, Joan.

La gentada forseja la porta del carrer y crida, atreta per l' explosió.

JOAN

Oh! pobre Estela! morta!

La multitud enfonza la porta.

JOAN

Estela meva, adeu! La meva obra m' espera... y tu ja no creies am mi!

Plè de coratge salta per la paret del darrera cap als camps. La gentada entra tempestuosament a l' habitació.

JOAN PUIG Y FERRETER

Unpcial.

obre petita Emmo y còm ets caiguda!... El vici ha resseguit inquiet l' últim amagatall de ton cos qu' havia restat verge, s' ha begut la darrera gota de sang que guardava ta miserable carn de pecadora, y ara passa

indiferent pel teu davant!... Pobre petita amiga qui has de morir aquest hivern d' oblit y de fret!

«He atravessat el barri de la luxuria y m' he creuat am dònnes borratxes que reien folles, noies que cantaven cansons de foc acompanyantles am moviments lascius, parelles que 's petonejaven a l' ombra d' un mur humit, sota la capelleta d' un sant barroc, de cara de trabucaire y vestidures voleiantes, fins a trobar-te morta de solitud, arraulida al fons d' una entrada negra...

«Còm dèus anyorar aquelles terres caldes y aquell sol cremant del poble on visqueres ta infantesa!... En aquet fosc carrer de la ciutat de les boires, els teus divins ulls que tantes voltes havien enmirallat un sol tot claror y les cases blanques d' una terra on tot somriu, són corglassats de tenebres; els teus hermosos cabells sedosos y llargs que l' astre d' or ondejava y els feia caure enrinxolats cim del teu front, geuen allisats anyorant el foc y les brises suaus; ta cara avelutada, transpuant rojors d' una sang jove y potent, palideja com l' oli novell...

«Acostumada com estàs a les blasfèmies, a les veus aiguarentoses, potser les meves paraules te semblin infantivols; però si 'm mires els ulls hi veuràs veritable estimació... Jo 't saludo am goig, petita Emmo, car jo no soc com els demás homes que passen sense ni tan sols mirarte, que flatomen de ta bellesa quan ells han xuclat com vampirs immonds tota ta teva vida. Jo no soc així, desgraciada amiga jo t' estimo are més que mai. No 'm fa res re-

cullir l'últim petó dels teus llavis; no 'm fa res amararme am la suor de ton darrer esforç, res me fa que 'l plaer arreballi a la mort la feina de nimbar els teus ulls de violetes!...

«Vius dalt de tot del casal y al primer replà ja estàs cansada?... Agàfet fort a mon bras, acota ton caparró d'aucell sobre mon pit ossut que t'encomanarà energia... Pobre Emmo! En l'hora santa que les noies comensen a viure, tu ja ets vella. Les malalties del bordell han aclarit ta cabellera, que fou hermosament espessa; han fet devenir tremoloses aquelles teves dents fines de mustela, blanques, apretades, punxagudes; el fret ha encarcerat tos membres d'infant y la tísic corcat uns pulmons diminuts... Amunt, amunt a trovar la dita y el repòs!...

«Els homes que s'han begut la teva honra per la forsa, els que t'han omplenat el cos de nafres a cambi d'un tros de pa, te tanquen dintre una presó, te volten d'una cleda de ferro, com fera maligna, t'aparten de llurs fills perquè ets empestada!... Escup a llur front y oblidals!... Més avans mira llur boca. Tots hi porten un tros de carn que sagna, un tros de carn arreballat de ton cos a caixalades!... Escup a llur front!...»

Devant de l'Emmo y 'n Gabriel s'ha obert la porta d'una cambra. Al fons hi resplandien les blancors d'un llit. Enfront l'altar d'amor l'aimant ha dit paraules. Paraules qu'eren claror de sol, queixes de plaer, sanglots d'agonitzant, bleixos de zel, flors de luxuriosa estimació obertes francament...

Y la dòna tremolosa de joia, ha mirat a n'en Gabriel amb ulls de joventut, y ell, boig, amorós, l'ha estimada aixís hermosa hores, hores y més hores...

XAVIER MONSALVATJE

Pera 'l número de juny: ENLLÀ, de Joan Maragall, per

Salvador Albert

Desvetllament

A Neus Salazar de Bertrana.

a 'l misteri admirable s'ha revelat y 'ls crits de dolor s'han fós en sospirs de reposanta ventura, en presencia d'aquella vida que comensa.

Un nou esser ha vingut a pendre lloc entre lo creat; y es un noy, gras, cridaner, bellugadís, el caparró encasquetat d'espessa y suavíssima seda negra: tan roig y sanítós que sembla una fruita en sahó.

La novella mare, encare un xic pantejanta, reposa, immòvil y pàlida, en l'ample llit d'esculpturada noguera, encortinat de sedes.

Obre mandrosament els ulls de tan en tan, diu feblement alguna paraula manyaga, y guaita amorosa a l'espós que s'està dret al peu del llit, el coll desfet, la testa escabellada y les mans enfonzades en les butxaques; y les mirades d'ella y d'ell somriuen, se lliguen y 's confonen en una mútua expressió d'orgull y d'agraïment, sobre 'l fruit de llurs tendreses, aquell hereuet bufó quals tebies carns rosades la llevadora cobreix de toves robes oloroses.

Els llums de gas dintre les tulipes blaves llengotejen alegrement y escalfen la cambra encare tota en desordre, per la que hi circulen les parentes y 'l servei, canviant impresions d'admiració sobre la hermosura del menut, sobre lo bé que s'ha passat el trànzit desitjat y temut alhora, y ningú allà dintre 's recorda de la germaneta de l'espós, la gentil adolescenta, la petita tieta a la qual s'ha dit ja fa moltes hores:

«Mira, Margarideta, no 't moguis de les sales del devant, que 'l nen està per arribar y la Teresa no 's trova bé. Tan bell punt tinguem el noi aquí ja t'avisarèm.»

Y, creienta, la germaneta de setze anys no ha gosat atansarse a l'altre extrem de la casa on se desenrotlla quelcòm que pressent etzera-

dor, com el misteri de dolor y d'alegría que no ha arribat encare a penetrar. Ella havia anat observant els esveraments y les esperances d'ensà que la cunyadeta va comensar a sentirse aquelles basques y malestars que, en lloc d'alarmar a l'espós y fins a la mateixa malalta, els posaven més llum en els ulls y més somriures als llabis. Y més endavant, quan la Teresa anà perdent les gràcils curves de sa cintura, y calgué desar les faldilles ajustades y les blusetes encara totes noves del nuviatge elegant, ella observà que l'espós contemplava més enamorat que mai a sa companya.

Aleshores els dits de la Margarideta tota joiosa, s'havien posat a fer destrement dansar els boixets; y d'aquell drinc de castanyoletes alegres, n'eixiren pams y pams de randes fines y mocadoretts blancs y transparents com la bromera, tot un bé de Deu de guarnides per l'infantó. Després, al costat de la Teresa, cusia, brodava, y anusava minúscules llassades color de rosa y color de cel pera florir aquelles innumbrables camises y gorretes que li semblaven com de nina.

Oh! la germaneta adolescenta, el cos de la qual tenia contorns encisadors de poncella, que 'n pensava de coses estranyes al contemplar el bonic bressol tot blanc, coronat d'ample llassada blava, y la bella panera, vestida de puntes y ruxes y garlandes de lilà blanc! Y tot plegat, d'allò que pensava no gosava parlarne a ningú... tan que li haguera agradat sapiguer còm vindria al mon aquell petit esser tan estimat, del que tothòm parlava y que ningú havia vist encare...

Y un dia va restar moltes hores capficada al oir la veu joiosa de la cunyadeta, dient a l'espós, en un esclat de sorpresa adorable: "Ay, Ramón!... Ara sí que me l'he sentit bé!... quin salt qu'ha fet!"

Còm? Aont el sentia saltar el nen, la Teresa?

Però després de rumiar molt, no va voler trencarshi més el cap, la Margarideta, y brodant y fent puntes pel nebodet, va estimarse més ensajarse a cantar bressolades.

Arribà 'l dia en que vers la matinada senti

ressonar els timbres y les criades trastejar per la cuyna.

La veu d'en Ramón en el vestibul, donava ordres, entre les quals senti la d'avisar correns a la seva sogra y a les germanes casades. Sempre amatenta, la Margarideta saltà del llit y entreobrí la porta de sa cambra: tots els llums eren encesos, y per una escletxa de la porta de la cuyna vegé a la cuynera devant dels fogons socarimant una gallina groga com l'ambre.

El germà, al veure la carona esporuguida treure 'l nas entre 'ls rinxos desfets, li digué un xic agitat, més somrient:

—Apa, tú, menuda, què hi fas aquí? Tornàten al llit correns, tafanera.

—Què? Què hi há, Ramón?

—Rès, rès, dòna... que 'l nen me sembla qu'aviat trucarà a la porta.

"El nen trucarà a la porta"... havia dit en Ramón... a quina porta?

Bà! bà! Tan se valia! La qüestió era que vingués aviat, ben aviat, el menut, el ratolí tan esperat per tantes esperances.... Quina cara tindria en Ramonet?.. Ah!.. y si fós una Ramoneta? No, no; que tenia d'esser un hereu. Rós com la Teresa ó moreno com en Ramón? Morenet, morenet sería, *vaya!* Les nenes han d'esser roses, els nois morenos, com ho eren sos germans, d'ulls y cabells negres com la nit, però d'una negror de nit alegre....

Ay! quin dia passà la Margarideta! De tan en tan arribaven a sos oís, esmortuits per la distancia, per les portes tancades y 'ls portiers caiguts, uns crits llargs d'engunia, de dolor, que s'anaren fent més freqüents cap al tard de la jornada.

Entraven y sortien de la casa persones que la Margarideta no veia, però que coneixia; y tothòm hi anava, *allà*, menys ella y una de les criades, la mésjove, que li serví 'ls àpats qu'ella no tocà, y que com la senyoreta, estava tota groga y espantada.

Y no 's ficà al llit aquella nit, la Margarideta: vulgué trevallar, llegir, y cà! no podia pas. Amunt y avall caminà hores y hores en la seva cambreta blanca, escoltant els sorolls de la ca-

sa y tractant d' esbrinar quelcòm de lo que passava a l' altre banda de pis. Y quan sentia 'l ressó afeblit d' aquells udols feréstecs, se tapava les orelles y tota s' extremia.

Entrada la nit, un crit terrible s' estengué per tota la casa, llarc, estrident, espantable; y la nena caigué agenollada devant del seu llitet tot blanc.

Junyí les mans y alsà 'l rostre descompost vers aquella adorable figura de verge tota enmantellada d' atzur, que somreia en el doble nimbe de sa cabellera estesa y del marc d' or del quadro. La Santa Verge, que vetilava al costat del llit de la Margarideta, tenia 'ls peus nús sobre un serpent, les mans plegades sobre 'l pit y 'l bellíssim rostre alsat vers els nuvols, talment com ella, ara, la Margarideta, a la qual semblava que 'l cor li anava a eixir del pit.

Y maquinalment comensà 'l rés: "Deu vos salve María... Deu vos salve, María; plena sou Vos de gracia, el Senyor es en Vos, y beneyta sou Vos entre totes les dònnes"...

Y sobtadament, aquell horrible crit cessà.

Mare de Deu! Verge Santa! aquella que cridava suara era la Teresa; ho havia prou conegut la Margarideta! Y doncs! després d' aquell espantable crit, com d' un ser al qu' arranquesin les entranyes perquè no havia anat queixantse més? Còm es que tan de sobte havia callat?

Ah!... si deuria esser morta, la Teresa? Què li feien, tota aquella gent, a la seva volguda cunyadeta? per què la feyen cridar tan? quin mal tenia, veiàm, sí poques hores avans encara reia y cantava? Y sense metge a casa! Còm no l' enviava a cercar en Ramón, al senyor Grau?

Oh!... y ella sense poguer fer rès, rès; allà dintre no l' hi volien. Prou, prou que 's devia haver mort la Teresa!.. Ja no 's sentia cridar... quin silenci, Deu del cel!.. La Teresa era morta, morta, l' estimada del seu germà, la mare d' en Ramonet... y aquest, ara, còm vindria? còm neixeria?... Potser ell també, el pobrissó, es deuria haver mort!...

Y altre cop la donzelleta, el cor commós y

angoixat, se posà a dir Aves Maríes...

Fins a la cambreta closa, arribà 'l ressó d' una rialla esclatada en la cuyna no llunyana a la Margarideta li semblà que se li aixamplava 'l cor, y reprengué més calmosa y pietosament la oració de l' àngel:

....«El Senyor es en Vos; y beneita sou Vos entre totes les dònnes, y beneit es el fruit de vostre sant ventre, Jesús.»

Mai s' hi havia fixat com ara en aquelles angelicals paraules, la gentil donzella... «El fruit de vostre»...

Recordà aleshores el blanc convent d' ont havia sortit un any enrera al casarse en Ramón, y les lliçons d' historia sagrada que 'ls donava la *Madre* Elena.

Què volia dir allò de que Jesús era beneit com el fruit del sant ventre de María? Un dia ho va demanar a la *Madre* allò, y la *Mare* li va respondre que les oracions no s' havien de comentar, si no dirles am fervor, y prou.

La Margarideta recordà aleshores que les galtes de la *Madre* s' havien enrajolat, aquell dia, y també feu memoria d' altres oracions, y d' altres passes de la doctrina y de la Historia Sacra, y de certes converses trencades. Altre cop, sota aquells rinxos negres de l' adolescenta, s' hi embullaren els innombrables recorts y les temences boiroses, incomplertes, enigmàtiques; y 'ls llabis aponcellats anaven murmurant:... "y beneit es el fruit..."

Se sentí un truc a la porta, y la veu d' una serventa:

—Senyoreta Margarida, cuiti, llevís, si no dorm... surti, si es servida!

Am quina revolada s' alsà de terra la nena y franquejà la entrada!

—Ah! qu' està vestida? que no s' havia ficat al llit?—preguntà la criada.

—No, dòna, que no ho veu? què hi ha?...

—Un nen, senyoreta; are mateix ha arribat, y més maco que 'l sol; m' han dit que la despertés per si 's volia vestir y anarlo a veure.

Que si 'l volia veure, ella, al nen?... quina pregunta, també! Ja havia arribat en Ramonet? Oh! la hermosura de casa!...

En quatre salts fou a la porta de la cambra

dels seus germans. Al moment qu' ella alsava 'l portier, ne sortia una criada vella que duia a les mans un gran gibrell, a la vista del qual la Margarideta llensà un xiscle d' esglai.

La Mònica murmurà entre dents quelcòm que no sentí ben bé la Margarideta.

Oh!.. quin acte afrós acabava de consumir-se en aquella bonica y alegre cambra tan amorosament guarnida, on la ràpida aparició de la germaneta havia sobtat les casades avans de que poguessin cuitar a amagar tot allò qu' encare restava de les deixes de la terrible lluita tan victoriosament finida?...

La nena ho havia vist tot; s' era tornada més pàlida que les fulles d' una magnolia y sos grans ulls esverats s' aturaven en aquell gran llit baix, tot blanc, on reposava la partera blanca, però serena y somrienta.

Oh!... aquell somriure tan lluminós de la Teresa, còm la tranquilisà a l' esverada criatura! Guaità al germà que la mirava rient mentres responia a les dònnes que protestaven de la entrada de la Margarideta: «Bà!... un dia ó altre també ho haurà de saber... quan li toqui 'l torn...»

En Ramón l' agafà tendrament pel coll, a la germaneta xica, y senyalantli un farcellet tot guarnit de llassos color de rosa que anaven a colocar en el llit al costat de la partera, li digué:

«Mira, quin hereu més remaco que 'ns ha arribat, Margarida!»

No 'l sentí apenes al germà, ella; ni 's mirà 'l farcellet... el cor se li fonia. Caigué agenollada, esma perduda al costat del llit, y agafant el cap pàlid de la partera, l' omplí de petons folls, tendríssims, y amb una adorable expressió en la que s' hi barrejaven sensacions diverses de joia, de dolor, de resignació, de sorpresa y de repòs, exclamà:

—Ay, Teresa, Teresa maca!... pobreta Teresa!... gracies, gracies!...

Y mentres l' home y les dònnes pels que la vida ja no tenia secrets, reien, la verge arrancà un gran plor, sublim, enigmàtic, com aquell remerciament que rendia instintivament a una

inmolació beneida, desde aquell instant suprèm no tan misteriosa per la seva animeta blanca.

CARME KARR

Lectures

Feni camí

LLUIS VÍA.

plec d' estudis y narracions; notes preses d' assí y d' allà en llargues caminades per camins y viaranys, uns freqüentats y solitaris altres...

El llibre exhala de tots els seus reconys y reconets suggestives

sentors d' impresions viscudes y expressades sense afectada *pose* ni deshonest afany d' agèntar lo petit y deformar lo harmònic per a ferho més visible o més *frappant*.

Boi parlanthi sovint en primera persona, assoleix en Vía en aqueixes narracions un grau molt alt d' impersonalitat; el medi en que 's desenrotllen s' enmiralla *honestament* en son estil manzonian: cenyit, diàfan y reposat.

Aqueix desdoblament del jo, o mellor dit, aqueixa substitució del propi esperit per l' ànima de les coses, es privilegi exclusiu dels vers artistes. Y l' excelencia d' aital privilegi augmenta quan l' artista, després d' abandonar-se totalment a l' amorós deliqui de pèrdres pels camins fressats o verges y caminar a la bona de Deu hores y hores, a voltes mesos y anys, escoltant silenciós y recullert, se retrova un moment y am tota l' ànima diu *ell* una paraula... la seva paraula viva y plena.

En Vía l' ha dita en el pròlec del seu llibre. Aquet pròlec es ensemps un examen de conciencia y una confessió.

«Els camins qu' am mi segueixis—diu en Vía al lector—son, gairebé tots, camins fressats; no vull pas que t' hi perdis; no més desitjo que hi sentis alguna emoció, si no per lo impre-

vist y sorprenent que s' ens pugua oferir al pas, per l' encís del medi. Aquesta emoció podèm trobarla amdós sense cercarla de propòsit. Si jo tingués prou coratge per cercarla obrint camins nous, y l' arribés a trobar, potser que l' emoció que jo sentís no 't corpondria a ne tu o potser qu' aquells nous camins te duguessin a llocs que no 't plaguessin pas. Això si fos cas que 't duguessin a terme. Ens errèm tantes vegades creient haver arribat! Ens desorientèm tan sovint volent orientarnos! Anem tantes voltes enrera pensant anar avant! Son tants els vensuts, els fracassats, qu' obrint camins nous han de confessar que s' han errat de camí! Y afegeix: «No es el terme del camí, sinó 'l camí meteix lo que m' atrau, y sols impensadament arribaria jo a obrir camins nous.»

«Impensadament»... Aquesta paraula es profundament justa. El qu' obre camins «impensadament» (no inconscienment) no s' erra mai. En tot cas el camí obert per ell serà 'l seu propi, la direcció fixada per un impuls, tan més irresistible com més *impensat*, de la seva ànima.

Veyàm; aon menen els camins «nous» oberts pensadament (pot-ser millor diria premeditadament) a tall de carreteres o camins veïnals? Menen als indrets aon va totòm, també *pensadament*, calculadament, fins que cambia la direcció un altre impuls de l' egoisme comú igualment premeditat o una nova ordre del calculista pastor-quefe.

Segons en Vía, els camins qu' ell segueix «no van enlloc» «prò son camins»; son camins a l' entorn de sí meteix, però am vistes a horitzons amplíssims.

Aqueixos camins alts, oberts a perspectives infinites, no son pas pera totòm. La petjada insegura del remat «entusiasta» s' avé mellor amb els camins que menen a indrets determinats, camins profonds on fortament ressona la veu dels pastors... y la dels gossos, y on la vista no 's distrau en perilloses contemplacions de torbador encís.

En Vía 's dona per content si amb ell passa 'l lector «hores de por pels camins ombrívols, hores d' aplanament pels camins assoleïats, ho-

res de gaubansa sota 'ls arbres amorosos, centinelles qu' en llur immovilitat *potser* miren am llàstima 'l nostre dalè de fer vía.»

Aquet «potser» (que he subratllat jo) boi essent dubitatiu explica clarament l' íntim modo d' esser d' en Vía. Un escèptic a *outrance* hauria vist netament l' esguard de llàstima dels inmòvils centinelles. Però 'n Vía no afirma rodonament, no; en el fons de son esperit hi ha la creensa de que 'l dalè de fer camí a través de la Natura benvolguda, aduc sense direcció «determinada», no ha d' inspirar compassió humiliant als inmòvils centinelles—sos «amorosos» fills—constituïnt per sí sol aquell dalè de *caminar* un nobilíssim y poderós motiu de viure.

En Vía no ho es pas un pessimista ni un escèptic, encare que a voltes arrugui el ceny, y tombi la cara am fàstic. Es, al contrari, un optimista y un creient, puig el seu ull clar y penetrant li permet *veure* a través de la negra nuvojada, l' espai serè, infinit, inondat sempre de la llum vivificant d' un sol inextingible.

No es tampoc un misàntrop, encare que li «fassi angunia veure 'ls camins curulls de gent—homes y dònnes, nens y vells, la humanitat que s' escarrassa y fa vía com les formigues»—y li semblin «més consoladors en llur abandó 'ls camins poc tranzitats». Lo que hi ha es que en els camins del tot abandonats, «els pobres camins que ja no condueixen enlloc», li sembla llegirhi mellor «les grans veritats definitives». Y a més d' això «la majestat dels recorts hi regna serenament».

En Vía ha volgut fer un llibre on no més si trobés la emoció pura dels fets y de les coses, on s' hi transparentés tan sols l' ànima seva tot fent camí d' assí y d' allà com bolva perduda. Aqueix bell afany l' ha plenament realisat el poeta esquisit de qu' es forrat en Vía.

Si volgués considerar en detall l' obra d' aquest escriptor, ensemps aflagranada y consistent, y puntualisar la munió d' impresions a qual més intensa y agradosa que la seva lectura m' ha causat, podria aplegar, en ram delicat y olorósissim, inombrables flors de l' intel·ligència y del sentiment qu' enjoien el xamós jardí

d' en Vía, jardinet arresserat, plè de refinaments y *nuances*, anegat en clarors vivificantes y pures, clapat de qualques ombres, ombres, emprò breus y transparentes, ombres filles de la llum...

Y sense això, per què ocuparnos de les diverses parts de "Fent camí" haventho ja fet del conjunt qu' es lo que en sí de comptes el seu autor ha volgut *produir*? Ni per què establir (segons es abús y mala costum tractantse d' obres d' aquesta mena) comparacions entre aqueixos estudis... de mestre? Endemés la tasca de senyalar lo "mellor" d' un llibre es fàcil, amén de socorreguda, quan se tracta d' un escriptor dolent.

SALVADOR ALBERT

Cròniques repentistes

Lírica de la Exposició

I

RELUDI. Ciutat, Ciutat, la dels botiguers am mares de Deu presidint la tenda, la dels carrers estrets, reclusos, am noies prudentes, mares senzilles y pares estalviadors: quin camí has fet desde poc temps ensà! Els

teus uis s' han obert a la llum de la urbanitat: avans d' ahir empresonaves al que s' atrevia a assenyalar-te aquesta nova vía: ahir, un trasbals t' invadia, un trasbals am remor de guerra y rastre de sanc: avui, pacífica, en pau activa, estens els brassos, imperialment, a la joventut qu' arriba. Art gloriós, fesnos a tots més purs, més armònics! Y benaurats els que s' han esforsat en fernos arribar els aires d' Euròpa. Constructors civils: Utrillo, Puig y Cadafalc.... Pijoan, salut per sempre!

II

MOMENT SOLEMNE.—Ho es ara aquet de les onze del matí del memorable día 26 d' abril. Quants goigs satisfets! Quanta inquietut que veu

la llum del poble! Tu, jove, ignorat, que t' has passat tant temps, neguitós, cercant, en la plàstica, aquella posta de sol, aquell geste d' inquietut de la dona que vé de portar el dinar a mitj-día, a l' home que trevalla am tanta pena, que tú, a dintre, tant senties cantar en la teva ànima, vas a rebre en aquet moment solemne, la comunió amb el món. No es encens lo que's cremarà, quan rebis la sagrada forma. No sents una flaira de barnís qu' enamora? Això es la primera nota de la teva consagració. Aviat una simfonia de colors s' extindrà per les sales per tu tant glatides, y les portes, aquelles grans portes del Palau de Belles Arts, s' obriràn al públic, avui selecte, urbà, de la Ciutat. *Obriu, obriu, que volém entrar!*

III

POESÍA Y REALITAT.—Així anomena Goethe una part de les seves memories. Cada paraula que hi ha escrit, reviu, com de viva veu, cada vegada que 's llegeix. Un escalf d' esperit humana, dictava a Goethe aquelles belles coses. Parecut escalf es el qu' encomanen les parets, tant vives d' art. de l' Exposició. Jo vos saludo, cantadors de les bolves, dels esperits, dels nuvols, de les forses suaus que governen la Naturalesa: Renoir, Sisley, Cassat, Morissot, Manet, Pissarro, Mir: jo t' acato, poeta de la fruita, que t' anomenes Barngrwin: y vosaltres, mestres de la línia senzilla, revivadors de Polignoto, Burne-Jones: Puvis de Chavannes, Whistler. Alegría fa el tenir vostre esperit entre nosaltres! Recansa 'ns dona que la mort us hagi privat de fer noves obres! Lloansa a tú. Ignasi Zuloaga, que vas fugir d' Espanya als 19 anys y are hi tornes amb un preuat bagatge. Tu podràs, com Carducci a la Italia, anomenar *vil* a la terra nativa, que t' obligava a la emigració: tú, tenies dret a condemnar a l' oblit el recó de mon que 't negava la set y l' aigua de la gloria; però nó, no ho has fet perquè ets massa noble. En tu reviu Goya y Velázquez. Totòm diu lo mateix: ets el pintor únic d' Espanya. Ets tan calent en els teus quadros, que no sé perquè 'm sembla que 'ls tres alcaldes, aquelles dansadores, l' una cansada ja, l' altre escotada, am la carn rebotent de desitj, y la familia de Montes y els Bebedors de Segovia, m' els trobaré

a casa de tan animats. Tot allò que de tu deia al *Figaro illustré* l' *Arsène Alexandre* a l' agost de 1903 y aquí sols ressonava en l' esperiat d' alguns—Casas, Rusiñol, Picasso, Utrillo—ho cantan are 'ls més. Alegria! Y vosaltres, mestres de la forma—Rodin, Meunier, Blay, Llimona—; les esperances segures que us dieu—Gargallo, Smith, Oslé, Casanovas, Nonell, Canals, y tu, l' home dels aygua forts, poeta de la trista Espanya, Ramón Pitxot; y tots els qu' en emoció heu pintat y heu fet cos el vostre esperit, aquells quins noms no recorda l' inquiet cronista, prò quals obras l' han emocionat fonament: salut! salut! Joan Pi us recordarà per sempre y si li minva la febre saludable que li heu encomanat, farà que 'ls que no podem fruirvos, us recordin.

JOAN PÍ.

Barcelona, Abril.

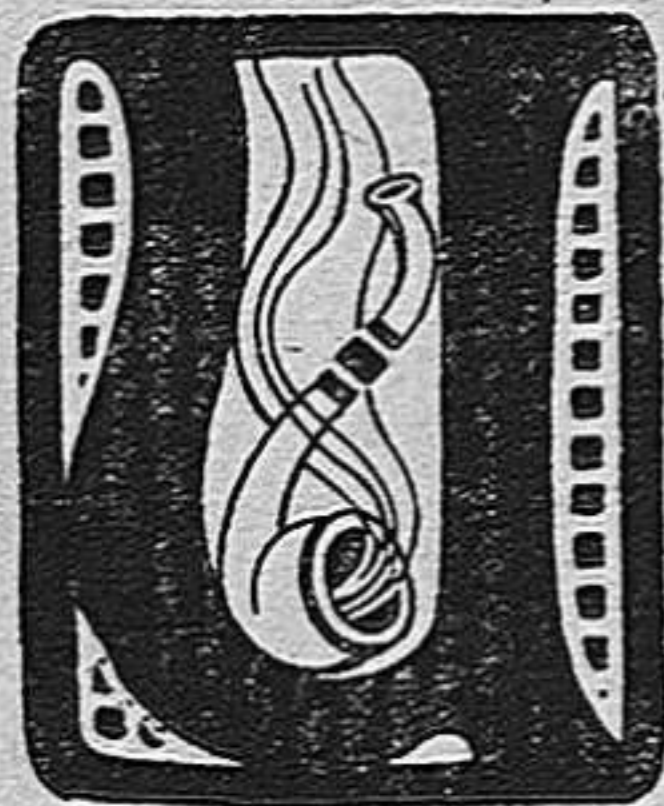

Pera 'l proper número: LA SAVIESA DEL DOCTOR BOG, per

Anatole France

La gran victoria

n sentit de plena afirmació personal, d' auto-dominació, comença a vesllumarse en les accions humanes.

Aquella «voluntat de poder» de que 'ns parla en Nietzsche, la veiem manifestarse, a voltes sintomàticament, a voltes am tota la realesa de la seva expressió, en la vida de l'Home.

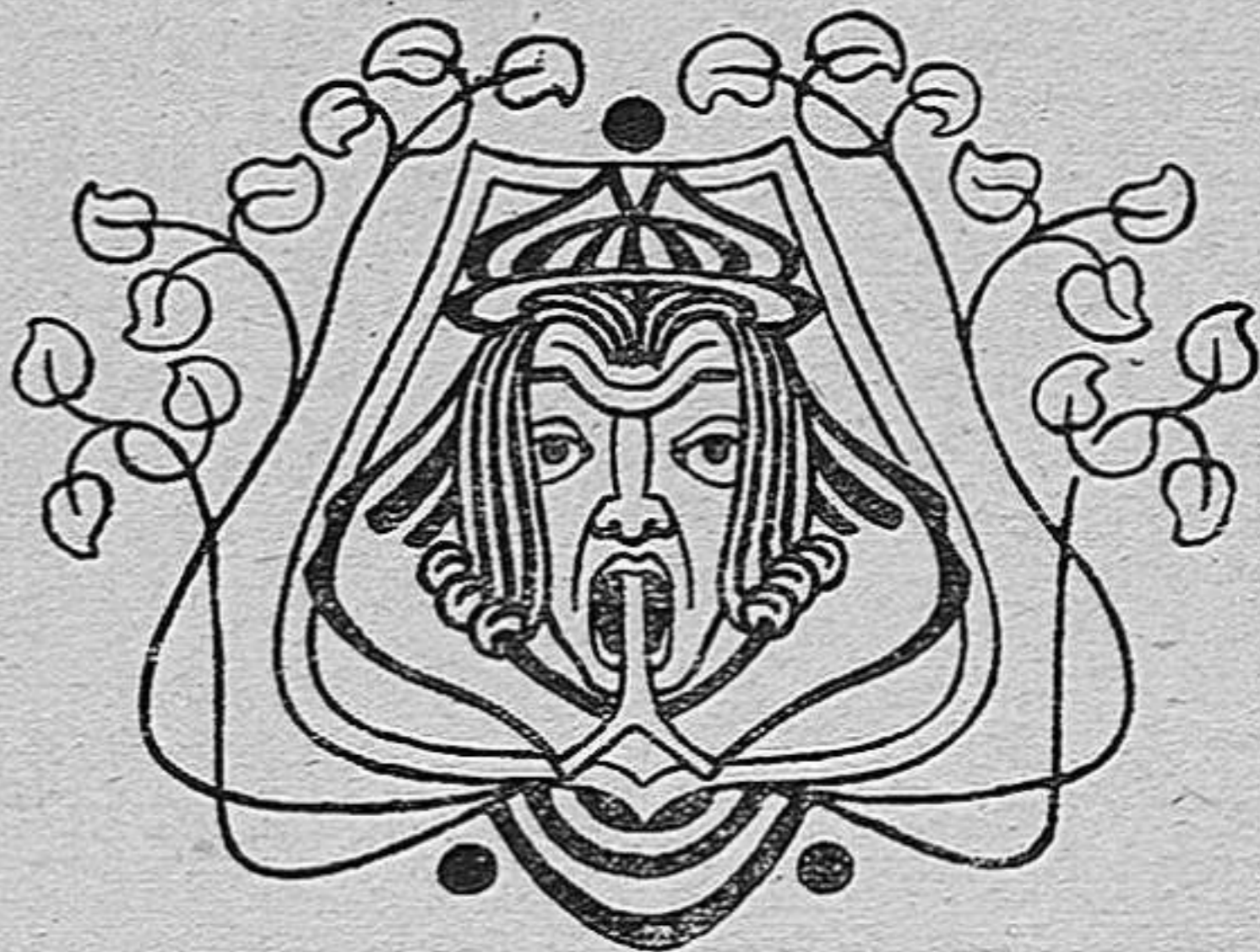
Es clar que, en el present moment psicològic, aqueixa «voluntat vital y creadora» pren solsament un caràcter inicial, privatiu d'un reduit cercle d' escullerts—d'Homes—que suren

am la plenitud de la seva personalitat, heròicament conquerida, entremitj de la difumada massa social. No s'ha arribat pas encare an el moment culminant en que tots els números puguin comptarse com un valor y aduc restin ben definits en la llur expressió posseidora. Potser trigarà molt a arribarshi an aqueix moment genital; però es indubtable qu' existeix el fet d' instint d' aqueixa «voluntat» y que al seu influx va desenrotllantse aqueix fecond y silenciós treball de selecció y tonificació esperitual que cada hù—els que 's senten conscients, els que posseeixen la «voluntat d' esser»—và realisant en el «camí de la propia vida».

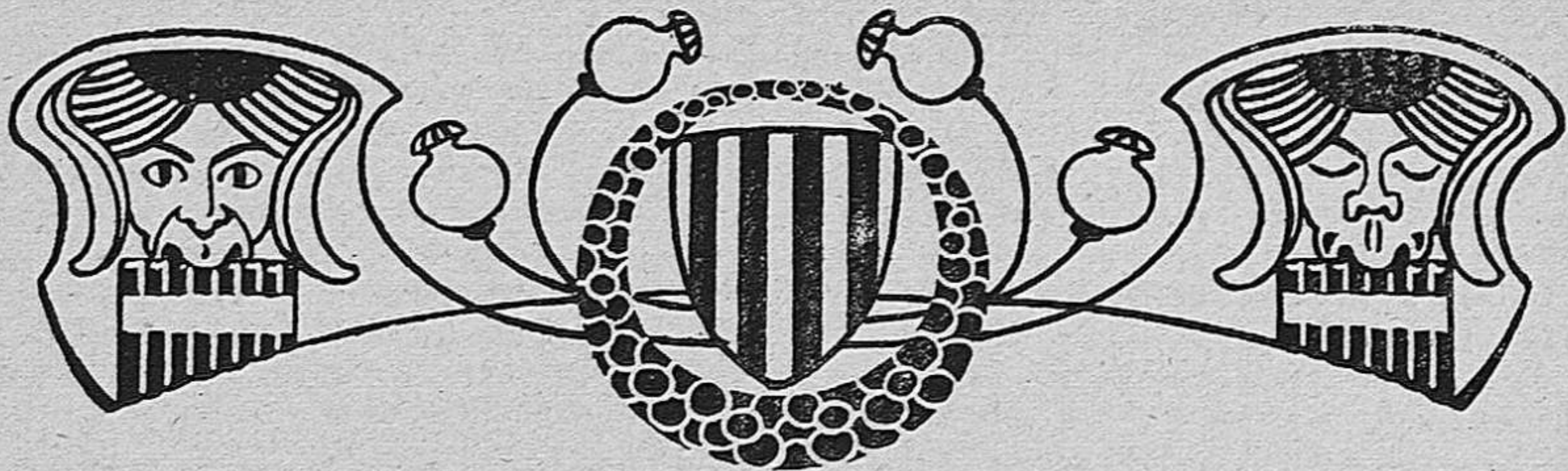
Y quan hagi conquerit cada hù el seu valor propi, quan existeixi un poderiu de sí mateix, allavors podrèm repicar joiosament l' assoliment de la gran victoria: de la magna, de la feconda victoria personal, creadora del valor únic, del nou valor que té d' aixecarse al demunt de les desferres de tots els antics valors artificials, sagelladors de tota funció vital y creadora.

Aquet serà el moment genital en que apareixerà radiant, magestuosa, la nostra gran victoria. Aquest serà 'l jorn de l' adveniment de l' Home en la completa possessió de son esser.

FRANCESC IRLA.

Del Suburbi

*Enfront d' una multitud inmòvil, que remoreja
al entorn de sa barraca, viólentment enllumenada,
Arlequí, tot virolat, gesticula y llengoteja
al compàs de wals d' un orga baladrera y atiplada.*

*“—Veniu a riure, a gosar am la nostra mascarada,
els qui en vostre mirar trist l' odi o el vici espurneja;
entrèu, qui sentiú la vida dolorosament cansada,
al teatre del dolor, al teatre de la enveja...—”*

*Pierrot té un gest, per tots, de grotesca pantomima,
y 's passeja silenciós per demunt de la tarima...*

*En la plassa multiforme, mor el crepuscle, rüent,
y la gran onada avansa vers la barraca, atraient,
on s'hi amaga el gran misteri vibrant y enlluernador,
de Pierrot de vesta blanca, d' Arlequí de jupa d' or;*

*d' Arlequí que porta espasa y té geste de traïdor;
d' una dona bella y trista que n' es tota enamorada;
de Pierrot sufrent y altívol, de Pierrot deslliurador,
que passa sens dir un mot, sempre freda la mirada.*

*Oh aquella forsa teixida de alegria y de dolor,
còm la sent dintre ses carns, la multitud extasiada!
Còm l' hi sento jo també, que porto dintre del cor
un gran desitj d' aturar'm en ma eterna caminada!*

*Jo os estimo, oh les barraques que doneu fi a la Ciutat,
ont amagueu les rareses del gotj o la crudeltat;
que bé porteu a les ànimes aborrides, compassió;
a les ànimes inquietes, llum, y forsa y emoció;
y on les ànimes boemies que os troven en son camí
besen l'ànima germana de Pierrot y d' Arlequí...!*

MIQUEL DE PALOL.

Revistes

El Poble Català.—Sumari de la Plana literaria corresponent al dilluns 29 d'abril propassat: *Els nostres clàssics*, Manuel de Montoliu; *La Font*, (poesia) Josep Massó y Ventós; *El quefe d'estació*, Eduard Coca; *Frisanses íntimes*, (poesies) Ignasi Iglesias; *El Crist de l'Oceà*, Anatole France (Tr. de C. R.); *El més enllà*, (sonet) Laureà Dalmau; *El bell cant*, Cassimir Giralt.

***

Renacimiento, Madrid.—Aqueixa revista segueix amb simpatia el rastre de l'hum de les lletres catalanes. En son primer número, corresponent al mes de mars, hi ha una concienzuda traducció de *Cigales y Formigues* d'en Santiago Rusiñol, y *La hazaña*, preciosa noveleta d'en Maragall.

En el número d'abril publica una traducció (comensament) de la obra *Sobre el Quixot*, del gran pensador Gabriel Alomar, un estudi de l'Enric Díez-Canedo, que parla amb fervor del nostre Maragall y altres articles sobre l'autor de *L'Anima*, sobressurtint el d'en G. Martínez Sierra que fa una comparansa, remarcant llurs diferencies, entre Maragall y Carlyle.

Renacimiento publicarà altres treballs d'autors catalans: *El futurismo*, de l'Alomar; *Mosén Jacinto Verdaguer*, d'en Maragall; *Rincón de montaña*, poema dramàtic de l'Eduard Marquina; *Alehyas del Sr. Esteban*, d'en Rusiñol, y un treball inèdit d'en Víctor Català.

***

Sagitario, Madrid.—Hem rebut el n.º III de la important revista qu'amb aquet títol se publica a Madrid. Judíquis la seva valúia pel següent sumari:

«Armando Palacio Valdés: *Cualidades de la crítica*.—Rafael Urbano: *Utilidad de las bestias*.—Pedro de Répide: *Poesía española*.—Mariano Alarcón: *La sonrisa de Esther*.—Jaime Ordóñez Lecároz: *Místicos del Martirio*.—Luís de Vargas: *El humorismo y sus sucedáneos y afines*.—Julio Palencia Tubau: *Imprecación al corazón*.—Juan Téllez: *El derecho á la voluptuosidad*.—C. Bernaldo de Quirós:

La Maliciosa.—Ricardo León: *Claros varones de Castilla*.—Luís del Valle: *Sin ton ni son*.—Andrés González-Blanco: *Rubén Darío*.—F. Alvarez Rodríguez-Villamil: *Las manos segadas*.—José Gómez de Laserna: *Política extranjera*.—Modesto Pérez: *Originalidad y personalidad*.—José Subirà: *La vida musical*.—*Poesía del extranjero*.—Pedro González-Blanco: *Comentarios al año de 1907*.—*Bibliografía*, por Armando; López Alarcón, Pittaluga, Lambert, etc.—*Por las revistas*.»

***

Estil. Barcelona.—El n.º VII d'aquesta interessant revista conté 'l sugüent sumari:

J. Renart: *La V Exposició Internacional d'Art a Barcelona*.—Vicens Solé: *Cap-vespre*.—Anton Busquets y Punset: *El tecnicisme en la novela*.—Max Bembo: *Avans de tota ciencia*.—II. *L' Ideal*.—V. Caldés Arús: *Fra Guillem*.—J. Vives Borrell: *La fè en el Tribut*.—Ll. Carol: *De Música. Associació Musical de Barcelona*.—*Orquestra Filarmònica Barcelonina*.—*Notes marginals*.

Am dit número s'acompanya un prospecte d'una Biblioteca de traduccions qu'anuncia una edició completa de les obres de Shakespeare, traduïdes directament de l'anglès.

El primer volum: *Julius Cèssar*, traduït per en Salvador Vilaregut.

Cada volum costará una pesseta. L'editor es don Eduard Domenech, Concell de Cent, 521.

***

Ha sortit el primer número de *Feminal*, esplèndidament editat, amb una esquisida y elegant portada d'en Casas. En el text hi ha articles de Carme Karr, Dolors Moncerdà de Macià, V. Bouyer Karr y altres. Els gravats son interessants y entre ells hi figuren els retrats de Julia Ricard, Esperansa Forés, Carme Omar, Elena Marsztyn y María Pitxot de Gayaixis com el de la ilustre poetisa catalana donya María Josefa Massanés y el de la notable artista Pepita Texidor, am la reproducció d'alguns treballs de l'esmentada pintora.

Am lo dit n'hi ha prou pera remarcar l'importancia del primer número de *Feminal*, tot ell rublert d'art y distinció.

Garba

Se diu qu' en els «Jocs Florals» de Barcelona ha guanyat la Flor Natural mossèn Ribé; l' Englatina, don Josep M.ª Tous y Maroto; y la Viola d' or, en Joan Alcover, tots tres poetes mallorquins. Se diu també que la Copa artística l'ha obtinguda en Joan Oller y Rabassa; el segell de l' Unió Catalanista, l' Alomar; els dos premis de dues centes pessetes del Consistori, l' Alfons Maseras, amb una composició titulada *Éroxandre y Lydia* y l' Alomar amb unes bellíssimes traduccions d' Horaci; el premi del Cardenal Vives, en Josep M.ª Folc y Torres; el de la Lectura Catalana, mossèn Paradedà; el primer accèssit a la Englatina, en Frederic Rahola; l' accèssit a la Copa del Consistori, en Lopez Picó, y altres premis y accèssits el poeta de Mallorca Miquel de Ferràn, en Bofill y Matas, en Laureà Dalmáu, l' Eduard Girbal y en Balanzó.

La Reina de la Festa es la gentilíssima senyoreta Agata Sanllehy.

***

En la propera temporada hivernenca s' estrenarà al Théâtre des Masques de París, una obra del conegut escriptor Frederic Pujulà y Vallès, titulada *Ayres de tardor*. L' ha traduïda 'l senyor baró de Meuil, que també ha posat ilustracions musicals a l' obra, sobre motius catalans.

Les nostres lletres estàn en marxa. La vila lluminosa, la capital esperitual del mon, els hi obre ben esbatanades ses portes d' or y d' ivoiri. S' hi tradueix y representa a Guimerà, a Rusinyol, a Pujulà y Vallès...

En nostre llengua de *sonidos ásperos, capaces de herir el tímpano de un elefante...* s' hi diuen altes paraules, que 'ns fan entrar, am la

bandera barrada al vent, dintre la moderna civilitat europea.

Vos, amic Brossa, en vostre amor infinit a Catalunya, amor exigent, però fort y conscient, sense lirismes floralescs, no ho penseu pas aixís. Qu' es noble y fecond el vostre pessimisme! Y que mal comprès!

***

La escriptora francesa senyoreta V. Bouyer Karr, néta del genial literat humanitarista Alphonse Karr, ens ha fet otrena d' un original *récit*, titulat «Là-Bas», que publicarem en el número de juny, sense traduirlo, pera que 'ls nostres llegidors puguin assaborir en llur prístina puresa les belleses d' estil de la nostra distingida colaboradora, que sab somriure divinament de tot lo que roda en l' Infinit, com una deixeble d' Anatole France.

***

Hem donat una nova optimista respecte a la acullida que mereixen els caps d' obra de la nostra literatura dramàtica a París.

Are una nova que 'ns ha entristit: la prohibició del Congrés de Llengua Catalana que tenia que celebrarse aquet més a Perpinyà.

Aquesta vegada no podem pas aplaudir la obra de cultura que fa 'l Gabinet Clemenceau. Malgrat tot, avancem coratjosament!

***

En el Concurs de Noveles d' *El Poble Català*, en el qual ha sortit premiat el nostre redactor Prudenci Bertrana, han obtingut tres accèssits de 250 pessetes cada un, els senyors Josep M.ª Folc y Torres, Victor Maseras y Victor Oliva, am ses noveles *Aigua-avall*, *Egmon* y *Eros-Christ*.

Parlarèm d' aquestes noveles quan se vagin publicant.

Lletres: REVISTA MENSUAL

2 Pessetes mitj any.—Número solt, 40 céntims.

REDACCIÓ: Plassa Independencia, 9, pral.

ADMINISTRACIÓ: Cort-Real, 4, pral.